

transform!
europe

www.transform-network.net

ePaper

юни 2020

Соња Стоядинович

**Пътят към Европейския съюз за Северна
Македония, фалшиви обещания
и непокрити стандарти**

Пътят към Европейския съюз за Северна Македония, фалшиви обещания и непокрити стандарти

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	3
Пояснение	4
Икономически и социално-осигурителни реформи	4
Съдебна система	4
Закон за употребата на езиците	7
Присъединяване към ЕС, политика на добросъседство и разрешаване на спора за името	8
Заклучение	11

Соня Стоядинович има бакалавърска и магистърска степен по политология и международни отношения от Юридическия факултет на Университета “Св. Кирил и Методий” в Скопие, Република Северна Македония. Нейната магистърска теза, публикувана през 2012 г., анализира ненасилствените политически борби и причините за техния успех или провал. Освен това нейният професионален и изследователски опит обхваща аспекти на процеса на интеграция в Европейския съюз, международните отношения, трудовото право, правата на работниците и социалното равенство. Тя е известна колумнистка в македонски ежедневници, регионални политически уебсайтове, както и активистка на левицата. От 2019 г. тя се занимава с магистърски изследвания за Югоизточна Европа в Университет Карл Францен в Грац, Австрия

Въведение

На 11 декември 2016 г. се проведеха предсрочни парламентарни избори, на които правителството на консервативната християндемократическа ВМРО-ДПМНЕ, в коалиция с албанската партия ДСИ (Демократичен съюз за интеграция), изгуби от Социалдемократическия съюз на Македония (СДСМ). По време на предизборната кампания, както и през предхождащият я период на масови протести срещу управлението на ВМРО-ДПМНЕ през 2015 и 2016 г., вече бившият министър-председател Зоран Заев направи много обещания. Единадесетте години на управление на ВМРО-ДПМНЕ бяха белязани от огромни корупционни скандали, отслабване на демокрацията и върховенството на закона в страната, мащабна икономическа емиграция и клиентелизация на държавните институции чрез назначаване на партийни членове без подходяща компетенция. Всичко това бе последвано от скандали за масово подслушване от страна на тайните служби и изборни измами. Трябва да се има предвид, че по време на управлението на ВМРО-ДПМНЕ, преговорите с Гърция за името на държавата почти напълно липсваха, а скъпият проект “Скопие 2014”, включващ изграждане на монументи на древната македонска история, имаше неблагоприятен ефект върху тези разговори. Македонската държава получава умерено положителни доклади за напредъка си от Европейската комисия, в които обаче не се споменава възможна дата за започване на преговори. Съдебната система на Северна Македония е силно ерозирана в резултат от назначения на корумпирани съдии по партийна линия. Тези назначения бяха извършвани отгоре - от бившия министър-председател Никола Груевски, бившият шеф на тайните служби Сашо Михалков, и бившият министър на вътрешните работи Гордана Янкуловска.

Когато през 2015 г. социалдемократите започнаха да публикуват разговори, записани тайно от службите, обществото можеше да види как редица високопоставени политици от ВМРО-ДПМНЕ са въввлечени в престъпни дейности като изборни измами, прикриване на убийството на дете от полицаи, уволнения на хора по политически причини. През следващите месеци в цялата страна избухнаха масови протести, като предвожданите от Зоран Заев социалдемократи използваха тази вълна от недоволство, за да оказват натиск върху правителството да организира предсрочни избори.

По това време бъдещият премиер Заев правеше обещания за провеждането на редица необходими реформи и за

въздаване на справедливост за гражданите, пострадали от квази-диктаторското управление на ВМРО-ДПМНЕ. Едно от запомнящите се му обещания бе да закачи на “Триумфалната арка” в Скопие статистика за парите, откраднати от престъпниците и политиците от ВМРО-ДПМНЕ, както и отчети каква част от тях е успял да възстанови в държавния бюджет. Когато се обсъждаше темата за противоречията с Гърция относно името на държавата, той обещавахе да не променя официалното име на страната или заложената в Конституцията формулировка.

По време на протестите и предизборната кампания той често се позоваваше и на обещанията за закъсняла справедливост и наказание на престъпниците от предишните правителства. Другите често повтаряни от Заев обещания бяха за връщане на Македония по пътя на приобщаване към ЕС и НАТО, и уверения, че бъдещето на Македония е в Европейския съюз.

Що се отнася до икономическите и съдебни реформи, Заев неколккратно се декларира като лъв чрез различни обещания за прогресивни мерки, като например повишаване на минималната работна заплата и по-прогресивна данъчна система, която би повишила облагането на богатите. Плановите му за защита на работническите права бяха обявени под формата на нов законопроект за трудовите отношения, в които наред с други неща се предвиждаше и повишаване на средната надница. Едно от най-популярните му обещания се въртеше около магическата сума от 500 евро за средна нетна заплата. В този текст ще се спрем на реалните нива на заплащане и ще предоставим по-ясна картина до каква степен правителството на Заев в изпълнило обещанията си. Заев често повтаряше и мантрата, че “ще има справедливост за всички”. Той използва доклада на Райнхард Прибе, председател на групата на старшите експерти по системни въпроси, свързани с върховенството на закона в Бившата югославска република Македония, като основа за съдебната реформа.

По време на предизборната кампания СДСМ излезе с програмата “План за живот в Македония” и лозунг “животът се върна в Македония”. Тази програма от 264 страници обаче беше приложена по много повърхностен начин, като блестящите ѝ обещания се превърнаха в изпразнени от съдържание отметки.

Пояснение

Подробен анализ на политическите промени в Северна Македония след 2017 г. би изисквал цяла книга. Този доклад ще се съсредоточи върху най-важните проблеми от този период: обещанията за икономическа, съдебна и институционална реформа, защитата на държавата и националната идентичност, и изпълнението на изискванията за присъединяване към ЕС. Като източници са използвани управленската програма на правителството 2017-2020 г.,

изявления на бившия министър-председател Заев, медийни анализи и докладите на ЕС за напредъка на страната към присъединяване. Трябва да се отбележи, че това бяха бурни години за държавата и затова не всяко политическо решение и ситуация могат да бъдат обхванати тук. Също така, поради международната пандемия от COVID-19, правителството отложи предсрочните парламентарни избори, които трябваше да се проведат на 12 април.

Икономически и социално-осигурителни реформи

Основното икономическо обещание на социалдемократическото правителство бе справедливо преразпределение на богатството чрез реформи на данъчната и социално-осигурителната системи. Една от най-популярните и често прокламирани мерки бе прогресивен данък върху доходите на физическите лица. Плановите на правителството бяха плоската ставка от 10% да бъде заменена с диференцирани ставки от 10% и 18%. Тази мярка се радваше на силна популярност по време на предизборната кампания и първата година от управлението на СДСМ заради високия дял на бедни и на получаващи минимална заплата, тогава възлизаща на 200 евро. За съжаление тази прогресивна данъчна реформа бе изоставена още преди да бъде приложена. Бившият министър на финансите и голям поддръжник на тази идея Драган Тевдовски бе заменен от премиера Заев през юни 2019 г. Новият министър и отмяната на плановите за прогресивно облагане имаха подкрепата на македонската бизнес общност, което явно демонстрира влиянието на капитала върху правителството на СДСМ¹.

на МРЗ, тя не достигна планираното ниво от 16 000 динара (258 евро). Този провал бе оправдаван с това, че времето и вниманието на правителството са били заети от отказа на ЕС да определи дата за започване на преговори за присъединяване на Северна Македония, както и с подготовката за предсрочни парламентарни избори. Към момента на написване на този доклад, минималната заплата в страната е достигнала 14 5000 динара (250 евро).

Правата на работниците отдавна биват нарушавани в македонското общество. Една от важните мерки в програмата на правителството бе изготвяне на нов закон за трудовите отношения, който да осигури по-силна защита за правата на работещите и по-добри условия на труд. В проекта за този закон се предвижда данъчната служба да следи документирането на извънредния труд, задължително сключване на колективни трудови договори в предприятия с над 20 служители, както и регистриране на синдикатите като юридически лица. Заложено е и ограничаване до шест месеца на срока на временните трудови договори, след което договорот трябва да се трансформира в постоянен. Този законопроект обаче остана блокиран в административните лабиринти на Министерство на труда.

Повишаването на минималната работна заплата над нивото ѝ от 12 000 динара (200 евро) бе предвидено като нещо, което трябва да бъде изпълнено през първата година от мандата на правителството. Макар да имаше повишаване

Икономически и социално-осигурителни реформи

По отношение на реформата на съдебната система, СДСМ използва за основа от доклада на експертната група на Райнхард Прибе от 2015 г. В този доклад се посочва проблема с контрола над съдебната система от политическа-

та партия, която е на власт - в онзи момент ВМРО-ДПМНЕ. Социалдемократите обещаваха разделяне на съдебната власт от политическата партийна власт и гарантиране на справедливи процеси за гражданите. Планираните рефор-

ми вървяха в комплект с общите обещания за създаване на независима и ефективна съдебна система, свободна от политическо влияние.

Първото важно наблюдение е, че независима съдебна система все още не съществува, тъй като политическите партии продължават да имат силно присъствие в Съдебния съвет. Никой съдия не може да бъде избран за част от този съвет, ако няма подкрепата на политическа партия. Макар през 2019 г. да бе приет напълно нов закон за Съдебния съвет, политическото влияние върху членовете му не е забранено². Същата система ръководи и изборите за Съвет на прокурорите. По време на предизборната си кампания през 2016 г., Заев обещаваще създаване на система за проверка на съдиите и назначаване на нови съдии. Тази система за проверка се счита за абсолютно необходима от съдебните експерти, но това не е единствената мярка за премахване на корупцията в съдилищата³. В добавка към това съществуват и въпроси във връзка с прилагането. Критериите и процедурите, чрез които такава система може да бъде установена, не са ясни.⁴ В резултат такава система за проверка все още не е въведена.⁵

А що се отнася до обещанията за ефективна съдебна система, един пример ще достатъчен: процесът с прякор "Траектория" срещу бившия министър-председател Груевски, в който той бе обвинен в злоупотреба с власт при подписването на споразумение с китайската компания Sinohydro за изграждане на магистралата Кичево-Охрид. Според обвинението Груевски е получил подкуп, за да потвърди поръчката. Делото срещу него обаче бе прекратено, защото

съдът обяви, че давността е изтекла.⁶

Неуспехът в борбата с корупцията и престъпността може да се види в пълната липса на подкрепа за работата на Специалната прокуратура. Правителството обещаваще, че ще осигури условия за функционирането на тази институция. За съжаление, специалните прокурори бяха върнати да работят като обикновени прокурори, а ръководителката на звеното Катица Янева⁷ е разследвана за корупция във връзка със скандала "Рекет"⁸. Специалната прокуратура, замислена като орган за разследване на криминални случаи, разкрити чрез специални разузнавателни средства, вече изобщо не съществува. Случаите, които бяха под нейната юрисдикция, сега са прехвърлени към службата на главния прокурор. Програмата на правителството също така включваше изменения в закона, целящи да предотвратят неправомерно използване на сила от страна на полицията. Тези законови реформи за защита на човешките права обаче все още не са направени.

Разкриването на масово подслушване на граждани от предишното правителство направи необходими и промени в закона, забраняващи полицията да издава призовки на основа на събрана по такъв начин информация. Управлението за сигурност и контраразузнаване - основната държавна институция, отговорна за подслушването, престана да съществува. Функциите му бяха прехвърлени към две нови агенции в Министерство на вътрешните работи: АНС (Агенция по национална сигурност) и ОТА (Оперативно-техническа агенция). ОТА не се помещава в сградата на МВР като мярка за предотвратяване на влияние върху

1 <https://www.dw.com/mk/заев-го-исчисти-тевдовски-ке-ги-среди-ли-и-финансите/a-49327249>

2 <https://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2013/11/Zakon-za-Sudskiot-sovet-na-Republika-Severna-Makedonija-22-05-2019.pdf>

3 <https://www.slobodnaevropa.mk/a/ветување-ветинг-во-судството-пред-секои-избори/30278402.html?fbclid=IwAR2p0cNCcdjdvYaHwtbhp55XArZOVm3gUPNNHjhn3FCpL-ay9Gqng01-WM>

4 <https://respublica.edu.mk/blog/2019-12-16-09-00-35>

5 <https://all4fairtrials.org.mk/wp-content/uploads/2019/12/Ветинг-процес-на-судството-во-PCM.pdf?fbclid=IwAR25TDjWV8szzqkUpeV0raO92-UejDD56mutCXnMuVjx0uDca-Mepz8hAdY>

6 <https://irl.mk/gruevski-kurtuli-za-traektoria-e-se-gonat-ostanatite-obvineti>

7 Катица Янева е бивш прокуратор в СЈО (Съвет за Явни Обвинители) и е обвинена в участие в рекет на бизнесмена Орче Камчев, обвиняем от СЈО. Във делото е замесена бившата председателка на парламента от рамото на СДСМ Гросина Ременски, което подкопа значимо авторитета на правителството

8 <https://irl.mk/obvinenie-za-reket-katitsa-aneva-zela-50-000-evra-boki-i-kicheets-1-5-milion-evra-od-kamchev>

работата ѝ. В добавка към това работата на ОТА трябва да се наблюдава от специална гражданска комисия, но тази комисия почти не функционира.⁹

Все пак могат да бъдат отбелязани и някои положителни неща, постигнати през последните години. Едно то тях е ратификацията на Конвенция за предотвратяване и борба с насилието срещу жени и домашното насилие (Истанбулска конвенция). Ратификацията мина гладко в македонския парламент, докато по същото време в България и Хърватия имаше блокади и протести срещу приемането на конвенцията.

Една важна препоръка в доклада на Прибе е осигуряването на обезщетения за щетите, нанесени от закона за лустрация, прокаран от правителството на ВМРО-ДПМНЕ. Този закон бе обнародван през 2008 г. с цел да "прочисти" държавните институции от хора, които са сътрудничели с тайните служби през социалистическия период. Бившето правителство обаче го използваше за политически реваншизъм срещу опонентите си, които бяха публично заклеймявани. Въпреки че законът беше отменен още през 2015 г., сегашното правителство все още не е направило нищо, за да отмени решенията, основани на него. За над 200 души бе обявено, че са сътрудничели на тайната полиция, а 300 бяха лустрирани.¹⁰

В дългата поредица от неизпълнени обещания се нарежда и това за намиране на решение за големите криминални и политически случаи, известни като "Монструм" и "Диво селище". Случаят "Монструм" е свързан с убийството на петима млади мъже на Великден 2012 г. до езеро, намиращо се в близост до Скопие. През 2014 г. петима албанци бяха осъдени на доживотен затвор за това престъпление. Въпреки това остават много неизследвани аспекти на случая, а семействата на жертвите настояват да получат отговори на редица въпроси, най-вече кой е наредил убийствата. Засега социалдемократическото правителство не е положило усилия за разрешаване на тази загадка.¹¹ Много въпроси относно инцидента "Диво селище" - открита терористична атака срещу полицията, извършена от албански терористи от Косово през май 2015 г. - също остават без отговор. Съдът постанови доживотни присъди за осем от задържаните извършители, но на обществото не бе предоставена информация за истинската цел на терористичната група в предградията на Куманово, дали извършителите са свързани с конкретни македонски политици, и дали са контактували с македонските тайни служби. Макар правителство-

то на СДСМ да отговори на много въпроси относно случая, атаката като цяло остава мистерия до ден днешен.¹²

Друг мрачен момент в най-новата македонска история е т. нар. "Кървав четвъртък". На 27 април 2017 г. членове на движението "За обединена Македония", очевидно организирани от опозиционната ВМРО-ДПМНЕ, нахлуха насилствено в сградата на парламента и прекъснаха заседание, на която трябваше да бъде избран председател. Кандидатът за позицията бе Талат Хафери от ДСИ, които тогава бяха в коалиция със социалдемократите. Министър-председателят Заев, както и минситрите Шекеринска, Дамян Манчевски и депутатът Зиядин Села, бяха нападнати от тълпата. Нападателят имаха явно намерение да убият Заев, което бе предотвратено от личната му охрана.¹³ Нападнатите депутати и служители на парламента бяха евакуирани от полицейски военни сили. Това събитие остави дълбок белег върху македонската политическа сцена. Ако е имало някакъв шанс за помирение между разделеното гражданство след управлението на ВМРО-ДПМНЕ, то сега шансовете за това са нулеви.

Прокуратурата започна разследване по случая, използвайки записите от охранителните камери и телевизионните излъчвания, за да идентифицира депутатите, които са отворили вратите за тълпата и са я насочвали при атаката. В крайна сметка шестима депутати от ВМРО-ДПМНЕ, 36 граждани и бившият вътрешен министър Митко Чавков бяха обвинени в заговор с извършителите, престъпна дейност срещу държавата и участие в насилие.¹⁴ Според съдебното решение от март 2019 г. 16 от обвинените получили затворнически присъди с различни срокове, като най-тежката е за Чавков, който получи 18 години за терористично застрашаване на конституционния ред и на държавната сигурност.¹⁵ Други 15 обвиняеми, включително шестимата депутати от ВМРО-ДПМНЕ, бяха били помилвани въз основа на специален закон за амнистия, приет през октомври 2018 г.¹⁶

Тази амнистия бе мотивирана от сделка, сключена между двете партии. По-късно, през октомври 2018 г., трима от помилваните депутати гласуваха за промяна в Конституцията, която да позволи прилагането на Преспанското споразумение с Гърция. Изменението на конституцията изисква мнозинство от две трети от депутатите, така че амнистията за "кървавия четвъртък" се превърна в разменна монета за осигуряване на необходимите гласове от ВМРО-ДПМНЕ.¹⁷

Закон за употребата на езиците

Употребата на езици от малцинствата в Северна Македония бе регулирана като част от Охридското рамково споразумение (ОРС), което сложи край на конфликта от 2001 г. В споразумението, което бе приложено в Конституцията, се предвижда, че група, съставляваща поне 20% от населението, може да използва своя език в държавните институции. Албанските политически партии настояваха за това право на албанското население в Северна Македония. През 2008 г. бе приет закон за употребата на езици, който бе изменен през 2011 г. Този закон позволява албанският език да бъде използван от държавните институции в рамките на местното самоуправление в области, където албанците съставляват над 20% от населението. Личните документи могат да се издават и на двата езика, македонски и албански, а албанските депутати могат да говорят на майчиния си език в парламента. Законът бе представен като съобразяване с Охридското споразумение, което е факт.

На 7 януари 2017 г. обаче всички електорално активни албански политически партии (ДСИ, Демократическата партия на албанците, движение Беса и Съюз за албанците) публикуваха общ документ, т.нар. Тиранска политическа платформа. Посочените в нея седем искания включваха албанският да бъде признат за втори официален език в Северна Македония.¹⁸ Това искане очевидно излиза извън рамката на ОРС и разпали междуетническо напрежение в страната. С тази платформа албанските политически партии изпратиха съобщение до македонските партии, че ако искат да сформират правителствена коалиция с коя-

то и да е от тях, те трябва да приемат тези искания. Както е известно, социалдемократите създадоха коалиция с ДСИ като приеха исканията на платформата. Преди това на ВМРО-ДПМНЕ предложи на социалдемократите да сформират широка македонска коалиция, но те отхвърлиха това предложение. Важно е да се подчертае, че Охридското споразумение не включва изискване управляващата коалиция да включва албанска партия, но този тип коалиции са окуражавани от представителите на международната общност в Северна Македония.

Поради отказът на президента Иванов да го подпише, новият закон за употреба на езиците трябваше да бъде гласуван на два пъти, през март 2018 и януари 2019 г. В опит да избегне отговорността за този закон, който очевидно нарушава петата поправка на Македонската конституция, правителството изпрати целия текст на закона, а не само отделни членове, да бъде анализиран от Виенската комисия. Комисията разкритикува закона, посочвайки ясно, че той отива твърде далеч като вменява на държавните институции задължения, които не могат да бъдат изпълнени: законът предвижда използването на албански език в съдебните процеси, което изисква огромни и скъпо струващи усилия за превеждане на цялата документация на албански. Освен това всички документи на местните власти трябва да бъдат преведени на албански, което създава огромни забавяния във функционирането на цялата съдебна система. Венецианската комисия отбеляза също, че разпоредбите на закона надхвърлят европейските стан-

9 <https://www.pravdiko.mk/shto-sodrzi-noviot-predlog-zakon-za-sledene-na-komunikatsiite>

10 http://all4fairtrials.org.mk/wp-content/uploads/2019/12/Pravni-posledici-od-procesot-na-lustracija.pdf?fbclid=IwAR3yLJMcoOpY4zNCOGM0aSq-TeEIKK9Yk3zowwG50Jn5eFNlf_glrRcpX7U

11 <https://akademik.mk/monstrum-presuda-dozhivotna-kazna-zatvor-za-prvite-trojtsa-obvineti-ostanatite-dobija-od-do-godini-4>

12 <https://faktor.mk/zoshto-divo-naselje-nema-kraj-i-po-sudskata-razreshnica>

13 <https://www.dw.com/mk/мирно-пред-собранието-по-црниот-четврток/a-38624278>

14 <https://www.dw.com/mk/крвавиот-четврток-како-бермудски-триаголник/a-41572975>

15 <https://makfax.com.mk/makedonija/draconski-kazni-od-7-do-18-godini-zatvor-3>

16 <https://akademik.mk/tekstot-na-zakonot-za-amnestija-za-nastanite-od-27-april-podnesen-vo-sobranieto-na-rm>

17 <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/80-pratenici-glasaa-za-ustavnite-promeni-pominaa>

18 <https://fokus.mk/zaednichkata-platforna-na-albanskite-partii>

дарти, определени по-специално в Рамковата конвенция за защита на националните малцинства и Европейската харта за регионални или малцинствени езици.¹⁹ Вицепремиерът, отговарящ за интеграцията в ЕС - Буяр Османи от ДСИ, обаче отхвърля всяка възможност за изменение на закона. За станат нещата още по-сложни, бившият премиер Заев е заявявал, че законът ще бъде изменен съгласно препоръките на Венецианската комисия, но процесът е блокиран заради приближаващите предсрочни парламен-

тарни избори.²⁰ Този закон не само далеч надхвърля стандартите на ЕС, но и създаде междуетническо напрежение и среда, в която македонците се чувстват като граждани от втора класа. За съжаление този закон също така изобщо не допринася за подобряване на икономическите условия на албанците, които са също толкова засегнати от бедността, колкото и македонците. За пореден път албанските политически партии използват национализма в своите лични и политически интереси.

Присъединяване към ЕС, политика на добросъседство и разрешаване на спора за името

Една от първите стъпки на социалдемократическото правителство на Заев бе подписването на двустранно споразумение с България през август 2017 г. Споразумението бе подписано на македонски и български език, с последващ меморандум за сътрудничество в областта на комуникацията, транспорта и енергетиката. Това споразумение бе разглеждано като историческа възможност не само за установяване на плодотворно сътрудничество между страните, но и за разрешаване на отколешните проблеми между двете нации. Споразумението предвижда създаване на комисия от историци от двете държави, която да търси разрешение за различните виждания за исторически събития.²¹

По-малко от три години след подписването на споразумението обаче от българската страна се чуват груби думи. През миналата година комисията прекрати работа, защото българската страна настояваше да се декларира, че македонският революционер Гоце Делчев, една от ключовите фигури в историята на македонската борба срещу Османската империя, е българин. Също така българският министър-председател Бойко Борисов няколко пъти нетърпеливо обвърза с подкрепата на България за присъединяването на Македония към ЕС с резултата от работата на комисията, принуждавайки я да приключи задачите си възможно най-скоро. Ситуацията бе влошена от това, че българският министър на външните работи Екатерина Захариева няколко пъти открито заяви, че македонският език не е самостоятелен език, а западнобългарски диалект. Тези изявления предизвикаха масова обществена реакция в Македония, но за съжаление министерството на външните работи на Македония излезе с много смирени реакции. България открито отрича фашисткото си минало и окупацията на Македония по време на Втората световна война,

като това отричане е и едно от условията за подкрепата на България за присъединяването на Македония към ЕС.²²

Тези недипломатични изявления хвърлят тъмна сянка върху целите на двустранното споразумение и поставят огромна въпросителна за условията за присъединяване към ЕС. Страхът в Македония е, че ЕС отново ще си затвори очите за несправедливостите, наложени на тази малка държава.

Отколешният диспут за името с Гърция най-после бе разрешен с подписването на Преспанското споразумение между Република Македония (сега Северна Македония) и Гърция през юни 2019 г. Това събитие бе предшествано от много противоречиви изявления на бившия министър-председател Заев и неговия Социалдемократически съюз. Промяната в името на държавата не се споменава нито в програмата на Социалдемократическата партия, нито в програмата на правителството. Всички изявления по въпроса за името бяха обобщени в рамките на „продължаване на пътя към членство в НАТО и ЕС“. В интервю за германския седмичник Spiegel Заев заяви, че не вижда необходимост от изменение на Конституцията и се надява въпросът да бъде решен чрез международно споразумение.²³

Македонската конституция обаче задължава правителството да се консултира с гражданите чрез референдуми, преди да взема решения, които засягат по-голямата част от населението. Референдумът относно промяната на името на страната се проведе на 30 септември 2018 г. с въпрос: „Подкрепяте ли членството в ЕС и НАТО, като приемете споразумението между Република Македония и Република Гърция?“

Резултатите бяха ужасни за правителството, тъй като едва 35% от регистрираните гласоподаватели гласуваха и не бе достигнато изискването за 50% участие, за да се счита допитването за валидно.²⁴ Против референдума бе организирана инициатива „Аз бойкотирам“, която бе движена от опозиционната ВМРО-ДПМНЕ, но бе подкрепена от единствената лява партия „Левица“.²⁵ Правителството на СДСМ обяви, че референдумът е консултативен и резултатите не го обвързват в процеса на преговорите с Гърция.

След подписване на споразумението с Гърция и разрешаване на проблема с името, то стана обвързващо и бе приложено в Конституцията, редом с изявленията на Заев, които му противоречат.²⁶ Опозицията и част от обществеността реагираха сякаш чрез това споразумение македонците губят своята национална идентичност - макар в него ясно да се заявява, че Гърция признава македонския език и гражданите на Северна Македония като македонци.

Прилагането на това споразумение подхрани много дискусии и обвинения, че ще станем „северни македонци“, а не македонци, и че всичко ще бъде наричано „северномакедонско“, за да се изтрие съществуването на македонската нация. За да смекчи това недоволство сред обществеността, а също и в международния дискурс, Министерството на външните работи на издаде насоки за международните медии за това как да наричат на страната, нейните граждани и нейния език въз основа на Преспанското споразумение.

Директивата гласи, че официалното име на страната е Република Северна Македония или накратко Северна Македония, а националността (гражданството) е македонец/гражданин на Република Северна Македония.

По отношение на държавните институции, на медиите се препоръчва да използват термините: правителството на Република Северна Македония, президент на Северна Македония, министър на външните работи на Република Северна Македония и др. Медиите също трябва да използват термини като като община Охрид в Северна Македония, Университета на св. Кирил и Методий в Северна Македония и т.н.

Министерството на външните работи на страната заявява, че официалният език е македонският език, а кодовете на страната са МК и MKD, същите като преди. Прилагателното „македонски“ трябва да се използва, когато се отнася за „етническа и културна идентичност на хората, нашия език, история, култура, наследство, територия и други атрибути“.

В насоките обаче се подчертава, че горните термини „са значително различни от използваните и свързани с региона Македония в Гърция“. Властите заявяват, че подходящите примери за използването на думата „македонски“ биха включвали термини като „македонска етническа идентичност“, „македонски език“, „македонски народ“ и „македонска територия“.

Медиите също трябва да използват „македонска култура“ и „македонска история“, а правителството уточнява, че прилагателното „Северна“ не трябва да се използва в този контекст. Освен това прилагателното „Северна“ не трябва да се използва, когато става въпрос за термини като „македонска икономика“, „македонско изкуство“, „македонска музика“, „македонско земеделие“, „македонска архитектура“.²⁷

19 <https://irl.mk/venetsianskata-komisia-nade-zabeleshki-na-izglasaniot-zakon-za-azitsi>.

20 <https://24.mk/details/zaev-zakonot-za-jazici-kje-se-revidira-soglasno-mislenjeto-na-venecijanskata-komisija-1>.

21 <https://akademik.mk/potpishan-dogovorot-za-dobrososedstvo-prijatelstvo-i-sorabotka-megu-makedonija-i-bugarija>.

22 <https://sdk.mk/index.php/makedonija/bugarskiot-parlament-usvoi-deklaratsija-za-pregovori-na-eu-so-makedonija-vladata-na-borisov-poddrshkata-ja-uslovi-so-nespomnuvane-makedonski-jazik-i-bugarski-fashistichki-okupator>.

23 <https://kapital.mk/zaev-za-shpigel-ime-bez-prevod-e-nepriyatljivo-ne-gledam-prichina-imeto-da-go-menuvame-i-vo-ustavot>.

24 <https://akademik.mk/dik-za-referendumot-odlukata-ne-e-usvoena-bidejki-ne-glasale-poveke-od-polovinata-od-vkupniot-broj-gragani-zapishani-vo-izbrachkiot-spisok>.

25 <https://lider.com.mk/makedonija/inicijativata-bojkotiram-so-specijalno-upatstvo-za-dijasporata>.

26 <https://akademik.mk/izglasani-ustavnite-amandmani>.

За съжаление, въпреки насоките на Министерството на външните работи, има огромна липса на контрол от страна на държавата по отношение на използването на името вътре в страната и извън нея. Имало е дори и случаи в македонската преса, в които журналистите наричаха държавните институции „северномакедонски“, а не „македонски“, или използват термина „северномакедонско гражданство“, какъвто не присъства в Преспанското споразумение. Използването на грешни термини, отнасящи се до държавата, националността и езика, се среща често в международните медии, което затруднява читателите да разберат ситуацията.

Подписването на Преспанското споразумение естествено беше приветствано от международната общност. Страната получи поздравления за разрешаване на дългогодишния спор, което беше и едно от условията за започване на преговори за присъединяване към ЕС. Големите надежди за датата за започване на преговори обаче бяха попарени от ЕС през октомври 2019 г. по време на срещата на върха на

Европейския съвет. Вместо поздравления, че са постигнали много, македонците получиха отказ за определяне на начална дата за преговори, остро негативно мнение на френския президент Макрон, както и критики, че все още е необходима съществена реформа на съдебната система.²⁸ В отговор на това бившият премиер Заев обяви, че ако Съвета на ЕС не определи дата за започване на преговори, правителството му ще проведе предсрочни парламентарни избори. Тези избори трябваше да бъдат проведени на 12 април. Правителството бе оглавно от служебен министър-председател - Оливер Спасовски, който преди това бе Министър на вътрешните работи от социалдемократическия съюз.

Пандемията от коронавирус обаче повлия на решението на Европейския съвет относно Македония и Албания. Европейският комисар за съседство и разширяване Оливер Вархели заяви през март, че през юни Европейската комисия ще обяви преговорната рамка за началото на преговорите и за двете страни.²⁹

Заклучение

Македонската държава и нейните граждани имат дълъг път пред себе си, ако искат да се възстановят истински от десетилетието на управление на ВМРО-ДПМНЕ. Това възстановяване не може да включва политическо поведение, което имитира това на ВМРО - нещо, към което в СДСМ не са имунизирани. Случаите на корупция, свързани с правителството на СДСМ, разкриха как някои политици не правят политика за подобряване на живота на страната, а за придобиване на лично богатство и политическо влияние. Последните социологически проучвания на Международния републикански институт (IRI) показват, че социалдемократите, водени от Заев, се радват на 17% популярност, докато ВМРО-ДПМНЕ са само на един процент зад тях с 16%.³⁰ СДСМ всъщност може да се възползва от кризата с коронавируса, като забави изборите, за да си даде повече време за възвръщане обществената подкрепа. Но това е възможно само ако след кризата по-голямата част от обществеността смята, че правителството успешно се е справило със здравните и икономическите последици от пандемията.

При всички положения, тези три години на социалдемократическо управление трябва да служат за урок на гражданите и политическите партии. Не давайте плитки и бляскави обещания, само за да се доберете до властта, и не гласувайте за сладководни политици, които ви обещават кули от слонова кост. Македонската държава е много крехка и отдавна служи като експериментална територия за различни видове политически и институционални модели. Несигурното бъдеще осигурява плодородна почва за всички форми на политическа криза, и това е последната възможност да изведем македонската държава по пътя на стабилността и просперитета. Членството в ЕС може да осигури на македонската държава най-много някаква форма на гаранция за стабилност, но основната стабилност не може да бъде постигната без политическата воля и решимост на политическите партии. Картите на политическото бъдеще са в ръцете на самата Македония. Трябва да ги изиграем умно.

27 <https://greece.greekreporter.com/2019/02/24/north-macedonia-issues-reference-guidelines-for-international-media>.

28 <https://www.radiomof.mk/istoriska-greshka-liderite-na-eu-po-odlukata-deka-nema-datum-za-pochetok-na-pregovori-so-s-makedonija>.

29 <https://www.reuters.com/article/us-eu-balkans/albania-north-macedonia-ready-for-eu-membership-talks-commission-idUSKBN20P1YG>.

30 <https://www.iri.org/resource/iri-north-macedonia-poll-featured-balkan-insight>.

transform! europe

www.transform-network.net